

magatartás szabja meg velünk való viszonyát, testvériségét és életegységét.

A gyermekség lelkületét félreérti, aki felelősség elől való menekülést, gyerekes könnyenhitvest, önállótlanságot, éretlenséget lát benne, és nem krisztusi nagykorúságot. Jézus a gyermeki lelkület és a szolgálat példája; róla olvashatók le hiteles jellegzetességei. Az ő magatartásának kell jellemeznie Atyánkkal való viszonyunkat; ennek kell megszabnia egyházaink egymáshoz való viszonyát is, és a mi egymással való érintkezésünket. Ebben az irányban kell változnunk.

Befejezésül még egy fontos gondolatra szeretnék emlékeztetni. A megtérés Isten kegyelme; csoda az erkölcsi rendben, isteni megváltó tett. Ezt kérjük most itt Istentől. Fogadja hozzá tőrdő készségünket; töltsen meg tartalommal: a gyermekség és szolgálat lelkületével; az igazság, a szeretet, az egység akarásával, hogy valamennyien egyek legyünk a Jézus Krisztushoz való hasonlóságban. Hasonlítsunk hozzá Isten országának, az Atya akaratának szenvedélyes szeretetében; az érdek, a gőg, a félelem, a Gonosz hatalmából való szabadulás keresésében és szolgálatban. Csak így lehetnek az egyházak, csak így lehetünk mi az Üdvösség jelei és valósulásának eszközei.

Jézus szavára: „Ha meg nem változtok, és nem lesztek olyanok, mint a gyermek, nem mentek be a mennyek országába”, válaszunk ez: Add, Urunk, hogy hasonlók legyünk hozzád.

Farkasfalvy Dénes (Dallas)

A BREVIÁRIUM HIMNUSZAI MAGYAR FORDÍTÁSBAN

I. Bevezetés

Évtizedek múlva, amikor majd a Második Vatikáni Zsinat által kezdeményezett liturgikus reformokról már valóban múlt időben gondolkozunk, ítélünk és írunk, azt hiszem: az új római breviárium több elismerésben, mint elmarasztalásban fog részesülni. Sőt talán színjelesre vizsgálják a himnuszgyűjteménye, amelynek gazdag és változatos szépsége, teológiai és történeti tudást és szépérzéklet egyaránt eláruló válogatása minden hasonló korábbi törekvést messze felülmúl. E siker elsősorban két személy érdeme. A végső válogatás és a himnuszok rendje az olasz P. Anselmo Lentini neve alatt jelent meg (Hymni instaurandi Breviarii Romani, Città del Vaticano, 1968). Tudományos alapjait azonban egy m a g y a r szerző, Szövérfy József munkája adta meg, akinek két kötetes műve a modern himnusz kutatás valóságos enciklopédiája: Die Annalen der lateinischen Hymnendichtung, Berlin, I (1964), II (1965). Elsősorban Szövérfy érdeme, hogy a breviárium himnuszainak válogatásakor a latin himnusz költészet több mint ezer éves, rendkívül szerteágazó anyagához sikerült hozzáférni, és pedig megbízható szövegkritikai adatok alapján.

E rövid cikk keretein belül a breviárium himnuszai közül szeretnénk bemutatni egy olyan válogatást, amely az első ókori keresztény himnuszok szerzőjétől, Szent Ambrustól egészen a középkor utolsó századainak költészetéig nyomon kíséri őket. A szemelvények kiválasztásában több szempont érvényesült. A különböző korok változatos stílusa mellett igyekeztünk nemcsak a legjellemzőbbet, de a legszebbet, legsikerültebbet kiválogatni. A különböző himnuszok más és más módon teszik próbára mind a mai magyar nyelv, mind a fordító lehetőségeit. Mint annak idején a Zsoltároskönyvben, ezúttal is igyekeztünk modern nyelvű fordításokat teremteni, amelyek azonban érzékenyen tükrözik az eredeti szöveg teológiai, költői és imádságos mondanivalóját. Szövegeinkben mindenütt a breviáriumot követtük, ott is, ahol az tudatosan eltér a kézirat forrásoktól. Ezzel magunkévá tettük Lentini atya felfogását, aki az egyes versszakok kihagyását és a szükséges apró változtatásokat teológiai vagy pasztorális szempontból javasolta. A kompletórium himnuszának esetében ezt a kérdést gyakorlati példával szemléltetjük: Szövérfy József könyvbírálatában roszszallotta Lentini eljárását, mi a két fordítás közlésével az olvasóra bízunk a döntést.

Fordításaink általában követik az eredeti versformát, beleértve a rímes versszakokat és azok szabályos vagy szabálytalan rímképleteit. Az olvasónak azonban tudatában kell lennie, hogy az eredeti költemények közül nem egy néha meg-megdöccen, tehát formailag nem tökéletes. Ez azonban legtöbbször nem a szerző „ügyetlensége” miatt történik, hanem mert tudatosan beiktat egy-egy szentírási idézetet vagy teológiai kifejezést, amely nem egészen simul bele a kötött versformába. Mi is hasonló gonddal ügyeltünk a biblikus és hittani szókészlet követelményeire, és a versformát ezért néha szabadabban kezeltük. Egyes esetekben viszont (főképp a késő középkori himnuszok költészet egyes szemelvényeiben) a forma fontossága a tartalommal szemben megnő: a sodró ritmus vagy a gazdag rímek elengedhetetlenek, míg a tartalom szubjektív jellege és a mondanivaló kissé bőbeszédű ismétlése mutatja, hogy nem a tartalom magvassága, hanem az érzelmek kifejezése a legfontosabb. Ilyenkor, ha kellett, inkább a szöveg értelmét illetően, nem pedig a formai hűség tekintetében engedünk magunknak több szabadságot. A műfordítás természetesen mindig valamilyen értelemben megalkuvással jár. A fordításnál az volt a célunk, hogy a különböző szempontok egyensúlyban maradjanak, és így mind a költemény egésze, mind a legfontosabb tartalmi részletek szempontjából hűséges fordítást és az eredeti költeményt szépségben is megközelítő jó verset alkossunk.

A himnuszok a breviáriumban mindig az imaórák bevezetését alkotják. Ihletet, hangulatot, imádságos lelkületet kell, hogy inspiráljanak. Ezt teszik vagy úgy, hogy egy napszak jelképes lelki értelmét, vagy hogy egy ünnep titkának témáit idézik fel. Ritkán magyaráznak, inkább képszerűen jelzik egy teológiai téma értelmét, vagy egy-egy lelki magatartást fejeznek ki anélkül, hogy akár dogmatikai fejtegetésbe, akár buzdító beszédbé bonyolódnának. Ugyanakkor tömörségükben nagyon sok teológiai gondolatot, hitigazságot vagy üdvörténeti

eseményt sűrítenek össze. Ez a tény egy-egy sort vagy versszakot nem egyszer homályossá tehet, de mindenképpen teológiai pontosságú fordítást kíván.

Az eredeti himnuszok majdnem kivétel nélkül éneklésre, tehát dallam mellé szöveggként készültek. Legtöbbjükhöz egy-egy régi gregorián dallam – vagy akár több is – található a régi himnuszos könyvekben. Téves volna azonban mindenképpen arra törekedni, hogy a magyar műfordítást ezekhez a dallamokhoz szabjuk. Nem egy gregorián dallam magyar nyelven – mai ízlésünk szerint – aligha énekelhető. Ugyanakkor a magyar és külföldi egyházi énektárak bővelkednek olyan dallamokban, amelyek modern nyelvű és formahű himnuszfordításokhoz könnyen alkalmazhatók. Egyes esetekben talán régi népi dallamok használata vagy új modern dallam komponálása lehetne a legjobb megoldás, amennyiben egy himnuszt valóban énekelni akarunk. Azonban nem szabad elfelejteni, hogy a breviárium nagy részét gyakorlatilag legtöbbször magánimádságra vagy legfeljebb közös recitálásra használjuk, és így a dallamok fontossága sokszor nagyon is másodlagos. Ezért óvakodtunk attól, hogy a fordítások legfőbb kritériumának az énekelhetőséget tegyük meg.

A szemelvényekhez rövid bevezetést fűztünk, jelezve így az egyes himnuszok korára és a liturgiában betöltött szerepére vonatkozó adatokat. Együttal rámutattunk az egyes költemények tartalmi vagy stílusbeli jellegzetességeire és esetenként a fordításban felmerült problémákra.

II. Szemelvények

1) Szent Ambrus három himnusza

a) Reggeli himnusz Krisztushoz, Igazi Napunkhoz

Ambrus korában még a pogány napkultusz valóságos veszélyt jelentett a kereszténység számára. Az első versszakok azt domborítják ki, hogy a mi igazi fényforrásunk Krisztus. A 6. versszakban merész átmenetet találunk Krisztus mint „külső” és mint „belső” fény között. Ő a mi ételünk, a beléje vetett hit „Józan mámort” okoz, amikor tetterős, lelkes, örömtől sugárzó, de egyben erkölcsileg fegyelmezett életre ihlet. A „józan mámor” képe sztoikus eredetű, de igazában Ambrus költői egyéniségének is nagyszerű kifejezője.

Az utolsó versszak eredetiben meglehetősen homályos, vagy talán túlságosan tömör: az Atya és Fiú teljes egységét és egyenlőségét, egymásban való létét fejezi ki. Ez a himnusz az új breviáriumban az első és harmadik hétfő laudeseiben szerepel. (A szakaszok oszlopban, tehát függőleges irányban olvashatók.)

Ó fény visszfénye, az Atya
dicsőségének sugara,
fényből patakzó fény sugar,
napfényt derítő napvilág!

Igaz Nap, örök fényedet
ragyogtasd tündökölve ránk,
derítsd érzékeink fölét
a Lélek tiszta sugarát.

S most esdve kérjük az Atyát,
örök dicsőség Istenét,
erő és kegyelem Urát,
hogy mossa le a bűn sarát.

Öntsön szívünkbe tetterőt,
a Gonosz fogát verje ki!
Emeljen fel, ha elbukunk,
legyen kegyelme támaszunk.

Vezesse elménk: tiszta test
vezére, őre Ő legyen.

A hit lobogjon, mint a láng,
ne mérgezhesse csalfaság.

Legyen hát Krisztus ételünk
és italunk a hit legyen,
igyuk magunkba boldogan
a Lélek józan mámorát.

Örömben teljék így a nap:
szemérmünk, mint a pirkadat,
mint déli napfény a hitünk
s ne érje lelkünk alkonyat.

Már száll a hajnal sebesen,
már teljességgel megjelen:
Atyában teljes egy Fia,
Igében Atyja teljesen. Ámen.

b) Karácsonyi himnusz

Ez a legrégebb karácsonyi énekünk. Az első versszak maga kis műremek, bár teológiája mai fül számára szokatlan. A 4. sor („talis decet partus Deum”) nem azt mondja, hogy Isten csak szűzi születésben testesülhetett volna meg, hanem hogy a szűzi születés valóban illik a megtestesülés misztériumához: ez az új élet nem két ember egymást kiegészítő szeretet-adásából fakad, hanem Isten szuverén kezdeményezésének gyümölcse. Érdekes a 4. versszak biblikus képe: a 18. zsoltárra utal, amely szerint a Nap mint óriás nagy erővel futva indul útjára. A Nap ismét Krisztust jelképezi, akit az Isteni és emberi természet egysége az „óriás” erejével ruház fel. Az utolsó-előtti versszak a betlehemi jászolt eleveníti meg rendkívüli erővel. Szinte modern (vagy legalábbis szentferenci) benyomást kelt, azonban a fény és éjszaka szimbóluma végül nagyon ambrusi hangulatúvá teszi.

A breviárium advent utolsó hetében az olvasmányos óra (matutinum) himnuszaként használja.

Ó népek Megváltója, jöjj,
hadd lássuk a Szűz Gyermekeit!
Egész világ, ámulva nézz:
Istenhez méltó születés.

Nem férfi magvából fogant,
de Szentlélektől titkosan:
az Úr Igéje testet ölt,
mint szűz méhben termett gyümölcs.

A Szűz várandós anya lett,
szemérme sértetlen maradt,
fénylő erényei között
Isten, mint templomban lakik.

Most hagyja el a nászszobát,
a tisztaságos palotát!

Két-természetű Óriás,
indulj utadra lelkesen!

Atyának egyenlő Fia,
végy testet: indulj győztesen,
Testünknek gyengéseit
örök erőddel izmosítsd.

Ragyog már jászlad trónusa,
új fényt lehel az éjszaka,
s ezt el nem oltja semmi éj,
a hit táplálja sugarát.

Krisztus, legkegyesebb Király,
dicsérünk téged és Atyád,
s a Lelket, a Vigasztalót
most és örök időkön át. Ámen.

c) Húsvéti himnusz a megváltásról

Az új breviárium húsvét ünnepén az olvasmányos óra himnuszaként használja. Az utolsó két versszak nem az eredeti költemény része. Ezt a kettős doxológiát a mai liturgikus gyakorlat fűzi minden húsvéti himnuszhoz.

A himnusz a feltámadást, az azt megelőző szenvedést és a kettőnek a lélekben gyakorolt hatását, a megtérő bűnös átalakulását egységben szemléli. Akárcsak Ambrus fenti két himnusza, tele van lelkes csodálattal és ujjongással: nála a lélek „józan má-mora” egyszerre örömteli lelkesedést és apostoli tettvágyat jelent.

Ez Isten napja igazán,
szent fényességben tündököl:
szentséges vér ma mosta le
a világ ocsmány bűneit.

Az elveszettnek hitet ad,
vakok szemére fényt derít,
a jobb lator bocsánata
már minden félelmet felold.

Ámulnak mind az angyalok,
hogymit nem ér el testi kín:
a bűnös Krisztushoz simul
és örök életet talál.

Ó csodálatos titok ez:
a test bűnét tisztítja test,

2) Jézus, a szűzek öröme

Régi hagyomány Szent Ambrusnak tulajdonítja ezt a himnuszt is, de a mai himnológusok erősen kételkednek. Valószínűbb, hogy egy V. századi himnusszal van dolgunk, amely tartalmában és formában egyaránt Ambrust utánozza. A késői ókor „rokokós” szépségeszménye bukkan elő a szűzek körtáncának bájos leírásában. A 2. versszak az Énekek a Énekét, a 3. a Jelenések könyvét idézi. A mai breviárium a szűzek szolozsmájában vecsernyés himnusznak használja.

Jézus, ki koronája vagy
szűzeknek, téged egyedül
szűz édesanya méhe szül:
imánkat kegyesen fogadd.

Pihenve liliommezőn,
szűzek körtánca vesz körül,
szép vőlegény: fényed ragyog,
mátkáidat jutalmazod.

Amerre mégy, nyomodba lép
a szűzek zengő csapata,

3) Vízkeresztii himnusz Prudentius szövegével

Prudentius, Szent Ambrus ifjabb kortársa, keresztény tartalmú verseit „irodalom”-nak, nem templomi éneknek szánta. A liturgia mégis felhasználta egyes szövegeit a

lemossa a világ bűnét
és minden vétket eltöröl.

Van ennél szebb, magasztosabb?
A bűn kegyelmet esdekel,
a szeretet félelmet űz,
a halál új életre kelt!

Örökre légy, Jézus, nekünk
húsvéti boldog örömről,
kiket kegyelmed újra szült,
győzelmeidben részesítsd.

Dicsérünk, Jézus, tégedet,
mivel legyőzted a halált,
Atyáddal és a Lélekkel
végnélküli időközön át. Ámen.

utánad futnak boldogan,
édes dalokkal hangosan.

Kérő szavunk hozzád eseng,
ó adj erőt bőségesen,
lelkünk a romlás rút sebe
ne érinthesse sohasem.

Jézus, dicsőség teneked,
ki szűztől kaptad életed,
Atyádnak és a Léleknek
meg nem szűnő időközön át. Ámen.

zsolozsmában. Az itt közölt hat versszak egy hosszabb tanító költeményből vett válogatás, amit a breviárium Vízkereszt olvasmányos órájának himnuszaként használnak. Az első három versszak az eredetiben is egymást követi: a bölcsek ajándékainak jelképes értelmét magyarázza; a következő három versszakkal laza egységet alkot. Az 5. versszak homályos a mai hívőnek. Az ókori teológia a „logosz szpermatikosz” (magként elhittett Ige) kifejezést használta arra, hogy leírja jelenlétét a még megváltatlan, de az üdvösség reményét és ígérését hordozó Krisztus előtti világban. A 7. versszak nem Prudentius műve, hanem Vízkeresztre komponált doxológia, amit a liturgia minden vízkereszt himnuszhoz hozzáfűz.

Látván az újszülött Fiút
a bölcsek kelet kincseit
hódolva átadják neki:
mirrhát, tömjént és aranyat.

Ismerd fel: nyíltan hirdetik
erődet és országodat;
Fiú, e hármassal jel szerint
Atyádtól kaptad sorsodat!

Királynak szól a szírnarany,
Istent imád az illatos
tömjén: jósolja sírodát
a mirrha drága kenete.

Minden városnál, Betlehem
nagyobb vagy: néked adatott

megszülni testben a Királyt,
az égi üdvösség urát.

Jelezte már prófétaaszó,
csodáival tanuskodó,
magvát elhíntő örök Úr,
ki minket országába hív.

Mert övé lesznek mindennek,
a föld, a menny, a tengerek
Kelettől messzi Nyugatig,
az alvilág s a magas ég.

Áldunk, Jézus, ki magadat
a népeknek megmutatod,
Atyádat és Szentlelkedet
örökre dicsérrjük veled. Ámen.

4) Sedullius himnusza Vízkeresztre

Az V. század nagy keresztény költője Sedullius. Vízkereszt vecsernyés himnuszt az ő egyik hosszabb költeményéből alkották liturgikus forrásaink. A versszakok sorrendje és válogatása már a középkori liturgiában ugyanilyen formában jelenik meg. A biblikus témák képszerűen villannak fel minden további magyarázat nélkül. Tudvalevő, hogy ősidők óta a Vízkereszt három témát kapcsolt össze: a napkeleti bölcsek imádását, Krisztus keresztségét és a kánai menyegzőt. Az első versszak a féltékeny Heródeszel szemben domborítja ki Krisztus királyságának és hatalmának hármassal kinyilvánítását (epiphania-ját).

Gonosz Heródes, mit remegsz,
ha Krisztus jöttét hozza hír?
Nem bántja földi trónodat,
ki koronát az égben ad!

A bölcsek jönnek, lám elől
vezérlő csillag tündököl.
A Fényt a fényben keresik,
Istent imádják kincseik.

(A breviárium doxológiája a fentivel azonos.)

Az égi Barányt tiszta víz
csorgó patakja fürdeti.
Bár büntelen, lemossa mind
magára vállalt vétkeink.

Új hatalom, csodálatos:
a korsókban a víz piros!
Kitöltik, s íme, míg folyik,
szavára borrá változik.

5) A kompletórium himnusza

Vitatható talán az új breviárium eljárása, amikor a kompletórium hagyományos ősrégi himnuszáat (VI-VI. sz.) összeötvozte egy valamivel későbbi himnusszal. A jól ismert „Te lucis ante terminum” versszaka után egy békésebb hangulatú és kevésbé ismert himnusz két versszaka következik. Szövevény kifogásolja ezt az eljárást, és talán valóban a magyarázat rá („ne pollutur corpora” sérti a mai finomabb ízlést) nem kielégítő. Kísérletképpen közlünk két fordítást. Az első a breviárium mai szövegét követi formai hűséggel. A második a régi himnusz fordítását adja magyaros „ösi nyolcas”-ban. Ez utóbbi kísérlet nem akar rossz példát adni, mintha bármiféle magyaros átírást helyeselnénk. Mégis egyes esetekben — megfelelő fenntartásokkal — egy magyaros hangulatú ritmus és népi dallam jól szolgálhatná a himnuszfordítást. Az első sort természetesen népdalból vettük, mint a „Te lucis ante terminum” sor legtermészetesebb magyar megfelelőjét.

a) Az új breviárium kompletórium-himnusza

Kihunyini készül már a fény,
Teremtőnk, esdve kér imánk,
hogy irgalmad ne hagyjon el,
oltalmad vigyázzon reánk.

Terólad álmodjék szívünk,
érezze jelenlétedet.
Zengjük, mihelyt felkelt a fény,
mindenkor dicsőségedet.

b) A régi himnusz magyaros verselésben

Esteledik már az idő,
kérve kérjük Teremtőnket,
szokott kegyessége szerint
őrizzen és óvjon minket.

Álnok álmok, éji rémek
kísértését távol tartsa,

Adj üdvösséges életet,
hadd vissza újra meleged,
a fénytelen vak éjszakát
világosságod járja át.

Add meg, mindenható Atya,
Úr Krisztus által esdeklünk,
ki Veled és a Lélekkel
egy Urunk, örök Istenünk. Ámen.

fogja fékre ellenségünk,
hogy a testet meg a rontsa.

Add meg mindenható Atya,
Jézus Krisztus által kérünk,
ki veled s a Szentlélekkel
kírályunk és erősségünk. Ámen.

6) Alkonyi himnusz a Szentháromsághoz

A hagyomány — valószínűleg tévesen — Nagy Szt. Gergely pápának tulajdonítja. Inkább a VII. sz. végén vagy a VIII. sz.-ban íródott. A vesperás hangulatát csodálatos erővel fejezi ki a három rövid versszak. Fordításunkban a hangsúlyos formát hagyjuk érvényesülni az első versszakban, hogy az eredeti szöveg kifejezéseivel közel maradjunk. A breviárium a 2. és 4. hét vasárnapján a második vesperásban használja.

Fényforrás és világosság,
ó egylényegű Háromság,
tűzével tűnik már a Nap,
áraszd a szívbe sugarad.

Téged dicsér reggel dalunk,
téged kér este is szavunk;

kérő imát, dicséretet
hadd zengünk mindenkor neked.

A Krisztust kérjük s az Atyát,
s a Lelket, aki egy velük,
hallgass meg, hármias Hatalom,
egyetlen örök Istenünk. Ámen.

7) Alkonyati himnusz a Teremtőhöz

Ismeretlen szerző műve ugyancsak a VII—VIII. sz.-ból. Megdöbbentő módon fejezi ki az emberi lét törekény és esendő voltát. A „kaosz” veszélye ennek a kornak igazi életérzését jelenti, hiszen a népvándorlások barbár pusztításai minden értéket, a társadalom egész létét fenyegették. A breviárium vasárnap délután használja az 1. és 3. héten.

Fény alkotója, jó Urunk,
ki minden napra fényt hozol,
s az új fény első hajnalán
adtál a létnek kezdetet,

reggelt estével összefogsz,
s belőlük alkotsz egy napot:
sötét kaosz szakad le ránk,
halld meg hozzád síró imánk.

Akít a vétek földre ver,
az életet ne játssza el,

míg csak mulandón jár esze,
s béklyózza számtalan büne.

Ég ajtaját hadd verje meg,
élet jutalmát nyerje meg!
Tisztítsunk mindent, ami rossz,
kerüljük messze a gonoszt!

Könyörgünk, add meg, jó Atya,
és egylényegű szent Fia,
és Szentlélek, Vigasztalónk,
urunk örök időkön át. Ámen.

8) Két „klasszikus” himnusz a karolingi korból

A klasszikus versformák több-kevesebb sikerrel használatban maradtak egészen a középkor végéig. Az itt közölt két szapphói formában írt himnusz közkedvelt maradt a liturgiában egészen a modern korig. Mindkettő azonos doxológiával szerepel a breviáriumban, ezért ezt az utolsó versszakot csak az első himnusz végén közöljük.

a) Himnusz éjszakai zsolozsmára

Az új breviáriumban a 2. hét keddi zsolozsmájában szerepel mint a matutinum himnusza, amennyiben éjjel vagy kora hajnalban imádkozzuk.

Kelj fel és virrassz a vak éjben ébren,
mindig a zoltár szavait fontolva.
Zengjük a himnuszt az Urat dicsérve
teljes erőnkben.

Jó királyunkat közös ének áldja:
hadd legyünk méltók az egekbe jutva
ott, hol a szentek vele laknak együtt,
boldogan élni.

Add meg ezt, kérünk, örök Isten: áldott
jó Atyánk, Krisztus, s velük egybeforrott
éltető Lélek, kit a földön minden
zengve magasztal. Ámen.

b) Reggeli himnusz az Atyához

A breviárium a 2. hét vasárnapjának laudesét vezeti be evvel a himnusszal.

Íme már virrad a sötétlő éjjel,
csillogó fénnel beköszönt a hajnal,
esdve kérleljük, egekig feszülve
mindenek Atyját.

Isteni Főlség, könyörülj mirajtunk,
bánatunk üzd el, kegyelemben válts meg!
Jó Atyánk, add meg, hogy elérjük végül
égi uralmad.

9) Három himnusz a IX. századból

a) Adventi himnusz vecsernyére

Egyik legszebb adventi himnuszunk: összekapcsolja Krisztus első eljövételét a megtestesülésben (2. és 3. vsz.) és a második eljövételt az utolsó ítéletkor (4—5. vsz.). Szép a 3. versszak szimbolikája, amely az est éjbe hajlását a bűntől beteg világ dekadenciájához hasonlítja („vergente mundi vespere”), majd utána nyomban a 18. zsolnárt idézi („sicut sponsus de thalamo”), amely a felkelő napot (Krisztus jövetelének jelképét) jeleníti meg.

Hangsúlyos verselésű, rögtön az első sor szabálytalanul indul („Conditor alme siderum”): az első szótag hosszú és hangsúlyos, a második hangsúlytalan és rövid. Ezt a formai szabadságot mi is követtük. Az adventi vasárnapok vecsernyéjében használjuk.

Csillagok teremő Ura,
hitünk örök fénysugara,
világmegváltó Krisztusunk,
hallgasd meg esdeklő szavunk.

Erőđ és hatalmad előtt
térdre borulnak mindenek,
az égiek s a földiek
készséggel hódolnak neked.

Mert irgalomra indított
a halálthozó pusztulás,
megváltást hoztál: a beteg,
bűnös világnak gyógyulást.

Szent Urunk, hittel kér imánk,
ki egykor ítélőnk leszel,
ne érhesen minket soha
az álnok ellenség nyila.

A világ fáradt estelén,
mint nászteremből vőlegény,
elhagytađ áldott Szűzanyáđ
méhének tiszta templomát.

Krisztus, legkegyesebb Király,
dícsérünk téged és Atyáđ,
s a Lelket, a Vigasztalót
most és örök időkn át. Ámen.

b) Húsvéti himnusz Laudesre

Ez a rövid himnusz a szerkesztés remeke. Az első versszak a feltámadás kozmikus visszhangját érzékelteti a középkori világkép jól ismert hármasszínpadán: ég — föld — pokol. A következő a három színpadon jeleníti meg a húsvéti eseményt. A poklokra leszálló Krisztus kiszabadítja a halál foglyait (2. vsz.), a földön a sír kinyílik, és Krisztus győztesen előlép (3. vsz.), s ezután a föld egyesül az égi angyalok örömeivel (4. vsz.). Kettős doxológiája azonos a fentebb közölt húsvéti himnuszéval, ezért itt nem ismétljük meg.

Már ég a hajnal bíbora,
felzúg a mennyek himnusza,
ujjongva zeng a föld dala,
űvölt az alvilág jaja.

Akit sírjába zárt a kő,
s vigyázott zordon őriző,
a sziklasírból fényesen,
győztes pompával lép elő.

Mert Ő, a hatalmas király,
halál gőgjét megtörve már,
a poklokon lábbađ tapos,
s kimentí láncos rabjait.

Elnémultak a sóhajok,
pokolból feltörő jajok,
angyal kiált — fényben ragyog —,
így szól: az Úr feltámadott.

c) „Veni Creator“: pünkösdí himnusz vecsernyére

Újabban leginkább Hrabanus Maurusnak tulajdonítják, de szerzősége bizonytalan. Mindenesetre kora középkori (IX. sz.), és az ambrusi hagyománytól erősen függ. A 4. versszak utolsó két sora Szt. Ambrus karácsonyi himnuszából való szóról szóra. Ez a középkorban nem tekinthető plagizálásnak: a régi himnuszár közkinccs. A költeményt lendületes, lelkesítő stílusa teszi közkedvelté.

Teremtő Lélek, szállj le ránk,
jőjj és lelkünkben végy lakást,
teremtett műved: szíveink
magas kegyelmed járja át.

A Te neved Vigasztaló,
Istentől küldött égi jó,
tűz, élő forrás, szeretet,
lelkekre csorduló kenet.

Te hét ajándék Istene,
Isten jobbának uja vagy,
az Atya szent ígérete,
beszédre ihlető erő!

Érzékeinkre fényt deríts,
szívünk szerelmed töltsé be,
testünknek gyöngeségeit
örök erőddel izmosítsd.

Verd vissza ellenségeink,
sietve békét hozz közénk,
vezérünk légy, Te járj elől,
Te óvj meg minden vész elől.

Ó add ismernünk általad
az Atyát s egyszülött Fiát.
Kettőjük Lelkét, tégedet
higgyünk minden időközön át. Ámen.

10) A vasárnap dicsérete

Minden bizonnyal Szentviktori Ádám (XII. sz.) műve ez a szép húsvéti szekvencia, amelyet az új római breviárium minden második vasárnap matutinumján használ. A 3. és 4. versszakot a római levél teológiája hatja át: az eredeti bűn „minden élő embert ítélet alá helyezett”, de Isten irgalma nagyobb, mint az ítélő haragja. A feltámadás visszaviszi az „elveszett juhot”, azaz a tévútra jutott emberiséget a mennyország közösségébe. Ez a gondolat viszont régi patrisztikus magyarázata az elveszett bárány evangéliumi példabeszédének. A sodró hangsúlyos ritmus és bonyolult rímképlet a középkor későbbi, modernebb verselésének jellegzetessége.

Áldunk szent nap, minden nap elseje,
Krisztus napja, győzelmi ünnepe,
öröm napja, vigasság ideje:
szent vasárnap!

A vak szemnek te hozol újra fényt,
felszakítod a poklok börtönét,
győz az élet, a föld s a magas ég
eggyé válnak.

Örök Király: ítélte a föld felett,
minden élt bűn alá helyezett,
hogy a gyengét mennyei szeretet
fogja-védje.

Így az Isten – Bölcsesség, Hatalom –
irgalmával úr lesz a haragon,
mikor minden zuhanva hull vakon
le a mélybe.

Alvilágból életre támadott,
emberfajnak épiséget így adott:
vállra véve viszi a kis juhot
mennyországba.

Angyal, ember békében egyesül,
a teremtés rendje beteljesül,
zeng az Úrnak illő dicséretül
örök hála.

Forrjon egybe az egek kórusa
s édesanyánk, az Egyház himnusza,
alleluját a hívő nép dala
egyre zengjen.

Halál holtán ujjongva győztesen
győzelmének örüljünk lelkesen,
földön béke s ujjongó dal legyen
fenn a mennyben. Amen.

11) Himnusz Jézus Szíve ünnepére: összeállítás a „Jubilus“-ból

Az új breviárium visszamegy a középkori Jézus Szíve-tisztelethez, és a Clairvaux-i Szent Bernátnak tulajdonított XII. sz.-beli ún. „Jubilus“-ból állítja össze a Laudes himnuszt. Szent Bernát szerzősége ma már bebizonyítottan téves, de ez a „Jubilus“ (= ujjongás) az ő műveinek és misztikus teológiájának hatása alatt keletkezett. A „Jubilus“ magánimára írt hosszú verskoszorú, amelynek középkori közkedveltségéről gazdag kéziratanyag tanúskodik. A fordításban nehéz visszaadni a versszakok négyes rímképletét, de ez lényeges ahhoz, hogy a vers misztikus érzelmi telítettsége kifejeződjék.

Jézus, jószág szerzője te,
minden vígság ígérete,
édesség, áldás kútfeje,
a szív valódi öröme.

Te felemelsz, ha vétkezünk,
kegyes vagy, hogyha kérlelünk,
mily jó vagy, hogyha keresünk,
s még mennyire, ha meglelünk!?

Jézus, szeretni tégedet
lelket tápláló élvezet,
elég a szívnek nem lehet,
hanem csak annál éhesebb.

Ó drága Jézus, szomjazunk,
téged vár minden sóhajunk,

hozzád sír könnyes óhajunk,
belülről feltörő szavunk.

Jóságos Úr, maradj velünk,
Te légy világos reggelünk,
ha messze űzöd éjjelünk,
benned lesz édes életünk!

Jézus, legjobb, legkedvesebb,
oly csodálatos örömed!
Jóságodat ki érti meg?
Tehozzád fűz a szeretet.

Ó Jézus, szívek mámora,
a Szűz virága, magzata,
örök dicséreted dala
az égnek legyen záloga. Amen.

12) Himnusz a Fájdalmas Istenanyához

Valószínűleg a XIII. sz.-ban íródott, szerzője ferences, de Jacopone da Todi († 1306) szerzősége nem bizonyított. A liturgiában évszázadokig mint a Hétfájdalmú Szűz miséjének szekvenciája (az Alleluja versét kibővítő költői alkotásként) szerepelt, bár valószínűleg eredetileg magánáníthatból és magánimádságra íródott. Rendkívül népszerűvé vált a középkor végén. A breviárium, helyes ítélettel, részekre osztva beiktatja a Hétfájdalmú Szűz zsolozsmájába. Itt mi az egész költemény összefüggő fordítását közöljük.

Áll az Anya meggyötörtén
a keresztnél kínban, könnyben,
nézi haldokló Fiát.

Csordulásig búval telve
sőhajtozva sír a lelke:
törnek éle járja át.

Hogy gyötördik, hogy siratja
áldott szívű édesanyja
Isten egyszülött Fiát!

Nincs határa bánatának,
a jó anya fájdalmának,
amíg nézi magzatát.

Kit nem készlet zokogásra,
Krisztus anyját hogyha látja
 ennyi gyötorem között?
Ki nem érez bút, keservet,
ha szemléli Fia mellett
 szervené a Szentszülőt?

Népe bűnét hogy lemossa,
korbácsverten, megkinozva
 látta édes gyermekét,
látta Jézust elhagyatva
haldokolni, míg kiadta
 utolsó lehelletét.

Édesanya, szeretetnek
dús forrása, hadd szenvedjek,
 hadd könnyezem teveled!
Add, hogy szívem veled égjen
az Úr Krisztus szerelmében
 s tetszésére hadd legyek!

Kérlek, Szűzanyám, esengve,
hathatósan véd szivembe
 szent Fiadnak sebeit.
Hozzád esdek, ó ne ved meg,
velem oszd meg a keresztnek
 megváltó gyötremeit.

Sírjak véled, amíg élek,
Fiad kínos keresztjének
 sorsosává hadd legyek.
A keresztnél veled állni,
bánatoddal eggyé válni
 vágó emészti lelkemet.

Szűzek Szűze, ékességes,
immár légy számomra édes:
 hadd osszam meg könnyeid.
Tedd, halálát hogy hordozzam,
Krisztus kínjában osztozzam
 s ne feledjem sebeit.

Add, hogy sebe beborítsa
és keresztje mámorítsa,
 hulló vére lelkemet,
tűzben égni ó ne engedd:
ítéletkor, Szentszűz, benned
 találjam védelmemet.

A keresztfa oltalmazzon,
Krisztus kínja erőt adjon
 s kegyelmével járjon át.
S ha testemmel porba tértem,
add, hogy lelkem dicsőségben
 nyerjen égi koronát. Ámen.

Hets Aurelián (São Paulo)

P. JOSÉ DE ANCHIETA BOLDOGGÁ AVATÁSA

II. János Pál pápa az elmúlt év júl. 3-án a São Paulo-i magyar bencések morumbi új templomában 1200 szerzetest fogadott. Azóta ott emléktábla is megörökíti ezt. A Szentatya a szerzetesi hivatás és tudat lényegéről tartott mélyen szántó elmélkedésének bevezetésében beszélt a szerzetesség jelenlétéről az Egyház apostoli munkájában, és többek közt kijelentette: „Mikor erre a látogatásra belsőleg készültem, és odaadó figyelemmel szívtam magamba az Egyháznak ezzel az országgal kapcsolatos történetét, valóságos felfedezésre jutottam: a brazil egyház története egész terjedelmében szoros kapcsolatban áll – sok esetben azonosul – egyes szerzetesrendek fáradhatatlan missziós